

Til: Universitetsstyret
Fra: Universitetsdirektøren

Sakstype: Vedtakssak
Møtesaksnr: V-sak 33-24
Møtenr: 4/2024
Møtedato: 18.06.2024
Notatdato: 05.06.2024
Arkivsaksnr:
Saksansvarlig: Ingrid Sogner
Saksbehandler: Vetle Nordli Syverud/Stine Carlsen

Evaluering av vitenskapsombudsordningen og forslag til oppdatert mandat

Sakens bakgrunn

Forskningsetisk utvalg (FEU) ved UiO fikk våren 2024 i oppdrag av universitetsledelsen å foreta en evaluering av ordningen med vitenskapsombud og mandatet til ombudet. Dette på bakgrunn av at sittende vitenskapsombud fratrer sin stilling 30. juni 2024. Anbefalingene utvalget gir kan benyttes som del av grunnlaget for å rekruttere nytt vitenskapsombud.

Forskningsetisk utvalg har behandlet evalueringen på to utvalgsmøter våren 2024. Evalueringen ble gjort på bakgrunn av relevante dokumenter – herunder gjeldende mandat og vitenskapsombudets årsrapporter – og en samtale mellom utvalget og vitenskapsombudet. Det ble utarbeidet en evalueringsrapport som er vedlagt saken.

Det er videre utarbeidet et forslag til oppdatert mandat for vitenskapsombudet. Dette for å tydeliggjøre rollen og oppgavene til ombudet, og definere vitenskapsombudets meglerrolle i saker der det er uenighet om forskningsetiske problemstillinger mellom to parter. Forslaget til mandat er også vedlagt saken.

Hovedproblemstillinger i saken

Forskningsetisk utvalg slår i evalueringsrapporten fast at vitenskapsombudet har blitt en viktig funksjon i arbeidet med å veilede og rådggi forskere og ledere ved UiO om problemstillinger knyttet til forskningsetikk og -integritet, bidra til å løse disse på et tidlig stadium og lavest mulig nivå, og bidra i kompetanse- og kulturbyggingen på etikkfeltet for fagmiljøene ved UiO. Pågangen vitenskapsombudet har påvist gjennom sine årsrapporter, med pluss/minus 100 saker per år, viser et tydelig behov for ombudets tjenester. Utvalget tror dette behovet vil øke fremover, som følge av en stadig mer kompleks forskerhverdag, med økt

publiseringspress, konkurranse om stillinger og midler, mer samarbeid på tvers av fag, landegrensener og sektorer, samt fremveksten og av ny teknologi som kunstig intelligens (KI). Forskningsetisk utvalg har kommet frem til følgende anbefalinger (se evalueringsrapporten s. 8-9 for anbefalingene i sin helhet):

- Ordningen med Vitenskapsombud videreføres og økes til en full stilling.
- Gjeldene mandat kan videreføres uten de store endringene.
- Stillingen lyses ut med åpning for *både* ansettelse i 100%-stilling og to 50%-prosentstillinger, avhengig av kvalifikasjoner og egnethet hos søkerne.
  - *Fordeler med ett ombud:* (1) Kontinuitet og ett «ansikt» som er til stede i forskernes arbeidshverdag. (2) Ha et helhetsbilde og enklere kunne følge opp tverrfaglige saker.
Ulemper med ett ombud: (1) Krever bred fagkunnskap/innsikt på tvers av MedNat- og HumSam-feltet (2) Manglende faglig kollegium i arbeidshverdagen.
  - *Fordeler med to ombud:* (1) Kunne dele ansvaret for ulike faggrupper hvor ombudene har ulik faglig kompetanse. (2) Mer erfaringsutveksling og sparring i arbeidshverdagen.
Ulemper med to ombud: (1) Risiko for ulik praksis mellom ombudene. (2) Kan miste noe av det tverrfaglige perspektivet og kontinuiteten som når samme ombud behandler alle saker.
- Ønskede kvalifikasjoner: Aktiv og erfaren forsker som er/har vært ansatt ved UiO eller har inngående kjennskap til UiO, med god innsikt i forskningsetikk og -integritet. Tverrfaglig erfaring er en fordel. Egnethet og personlige egenskaper som passer til vervet er viktig.

I forslaget til oppdatert mandat for vitenskapsombudet er det etablert en klarere struktur, hvor ombudets hovedoppgaver listes opp og med en tydeligere avgrensning av hva som ligger utenfor ombudets mandat. Videre er også meglerrollen til ombudet tydeliggjort. Det er også sett til mandatet for forskningsombudet for Institutt for klinisk medisin (Klinmed), OUS og Ahus, slik at disse to mandatene er mer samordnet.

FORSLAG TIL VEDTAK

- Styret vedtar at nytt vitenskapsombud lyses ut ved ekstern kunngjøring, med mulighet for å ansette både ett ombud i full stilling og to ombud i halv stilling.
- Styret vedtar også foreslått oppdatert mandat for ombudet.

Arne Benjaminsen
universitetsdirektør

Ingrid Sogner
avdelingsdirektør

Vedlegg

1. Rapport: Evaluering av ordningen med vitenskapsombud og ombudets mandat
2. Utkast til oppdatert mandat for vitenskapsombudet
3. Nåværende mandat for vitenskapsombudet:
<https://www.uio.no/om/organisasjon/vitenskapsombud/mandat/v-sak-4-organisering-av-forskningsetisk-arbeid-ved-uio---forslag-om-a-endre-vitenskapsombudenes-mandat.pdf>
4. Mandat for forskningsombudet for Klinmed, OUS og Ahus:
<https://www.med.uio.no/forskning/om/etikk/forskningsombud/mandat/index.html>

Rapport: Evaluering av ordningen med vitenskapsombud og ombudets mandat

Bakgrunn og mandat for evalueringen

Forskningsetisk utvalg (FEU) ved Universitetet i Oslo (UiO) har fått i oppdrag fra universitetsledelsen ved UiO å foreta en evaluering av ordningen med vitenskapsombud og mandatet til ombudet. Denne evalueringen skjer på bakgrunn av at sittende vitenskapsombud Knut Ruyter fratrer sin stilling 30. juni 2024. Anbefalingene utvalget gir kan benyttes som del av grunnlaget for å rekruttere nytt vitenskapsombud og revidere mandatet til ombudet.

Utvalget har fått følgende mandat for evalueringen:

- Gjennomgang av mandatet og andre relevante dokumenter. Dette inkluderer saksdokumenter for styresak fra 2016 når mandatet ble vedtatt, samt for styresak i 2018 da mandatet ble revidert.
- Gjennomgang av årsrapportene fra vitenskapombudet.
- Samtale mellom Forskningsetisk utvalg og sittende vitenskapsombud Knut Ruyter, for å få innblikk i hans erfaringer med ordningen og eventuelle endringsforslag.
- Utarbeide et forslag til endringer i mandat for vitenskapsombudet, samt et forslag til stillingsutlysning for nytt ombud basert på arbeidet med mandat.

Evalueringsprosessen

Forskningsetisk utvalg har behandlet evalueringen på utvalgsmøtene 29. februar og 21. mars 2024. Alle fem medlemmer og fem varamedlemmer har deltatt i arbeidet. Utvalgets sekretariat har bistått i evalueringen administrativt og i utarbeidelsen av utkast til evalueringsrapporten på bakgrunn av diskusjonene i møtene. Evalueringsrapporten ble lagt frem og godkjent av Forskningsetisk utvalg på møtet 30. april.

Dokumentene til evalueringen er blitt lagt ved i saksdokumentene som sendes ut i forkant av utvalgsmøtene. Disse har inkludert styresakene for opprettelsen av mandatet i 2016 og revidering av mandatet i 2018, og årsrapportene fra vitenskapsombudet for 2019-2023. Full oversikt over dokumentene som har blitt gjennomgått i evalueringen foreligger nederst i rapporten.

På utvalgsmøtet 21. mars hadde utvalget som del av evalueringen en samtale med sittende vitenskapsombud Knut Ruyter. Her delte ombudet sine erfaringer fra arbeidet og anbefalinger for veien videre for ombudsvervet, og svarte på spørsmål fra utvalget.

Sentrale spørsmål i arbeidet med evalueringen har vært:

- Hva var intensjonen med vervet da vitenskapsombudet ble opprettet, og bør denne ligge fast eller revideres?
- Er mandatet i tråd med funksjonene og arbeidsoppgavene vitenskapsombudet skal utføre?
- Fordeler og ulemper med en større stilling sammenliknet med å dele stillingen på to (stillingen ble opprinnelig var utlyst i 2018 som to 40%-stillinger – for henholdsvis humaniora/samfunnsvitenskap (HumSam) og medisinske og naturvitenskapelige fag (MedNat) – men det ble til slutt ansatt ett ombud i 80% stilling).
- Understøtter dokumentasjonen utvalget er forelagt et tydelig behov for ordningen med vitenskapsombud?
  - På hvilken måte har den nåværende ombudsfunksjonen møtt disse behovene
  - Hvilke potensielle gevinster ved å ha et vitenskapsombud er ikke fullt tatt ut – og hvordan kan man eventuelt få ut disse gevinstene i større grad?
- Hvilke praktiske forutsetninger bør gjelde når stillingen lyses ut?
  - Hva slags stillingsprosent er det behov for?
  - Bør den lyses ut som en stilling eller deles på to.
  - Hvis to stillinger: Bør vervet deles på fagområder (HumSam og MedNat) eller ikke?
  - Hva slags kompetanse og tilknytning til UiO bør man legge til grunn for utlysningen?

Intensjonene for ombudsordningen og gjeldende mandat

Prosessen med å etablere en ordning med et vitenskapsombud ved UiO startet i 2014, etter et forslag i universitetsstyret om å opprette en slik stilling. Etter en utredningsprosess gjennomført av UiOs administrasjon, vedtok universitetsstyret 8. desember 2015 et forslag om å etablere en ordning med vitenskapsombud. Det ble så gjennomført en prosess med å utarbeide mandat for vitenskapsombudet. Et forslag for mandat var først lagt frem for styret våren 2016, som styret ba om å revidere. Et revidert forslag til mandat ble lagt frem for styret i juni 2018. Endelig mandat for vitenskapsombudet ble vedtatt av styret 12. september 2018. Stillingen ble lyst ut i desember 2018 (opprinnelig som to 40%-stillinger, men omgjort til en 80%-stilling), og sittende vitenskapsombud Knut Ruyter tiltrådte i august 2019.

Bakgrunnen for opprettelsen av et vitenskapsombud kom blant annet som et resultat av arbeidet med ny forskningsetikklov, som trådte i kraft i 2017. Økt fokus på forskningsetikk gjennom dette arbeidet, samt at antall forskningsetiske saker behandlet hos Forskningsetisk utvalg ved UiO økte, var blant grunnene til at man ønsket å styrke kompetansen og strukturene rundt det forskningsetiske arbeidet. Selv om universitetsledelsen har vært tydelige på at informasjon og veiledning til UiOs ansatte om forskningsetiske spørsmål er arbeidsgivers ansvar, har dette vist seg å være utfordrende – spesielt for lokal ledelse. Vitenskapsombudsordningen ble sett på som ett av tiltakene for å løse disse utfordringene. Dette skulle sikre at vitenskapelige ansatte får kompetent rådgivning om forskningsetiske spørsmål¹.

---

¹ V-sak 9, sak til møte i Universitetsstyret 19. juni 2018, «Organisering av forskningsetisk arbeid ved UiO – forslag om å

I prosessen med å revidere mandatet til vitenskapsombudet i 2018 ønsket Universitetsledelsen å styrke betydningen av meglerrollen til vitenskapsombudet². Det ble sett på som viktig at ombudet kunne fungere som megler i forskningsetiske konflikter som oppstår ved UiO. Dette med mål om at uenighetene kan løses på lavest mulig nivå, før de utvikler seg til større konflikter og saker som må meldes inn til Forskningsetisk utvalg.

På bakgrunn av disse intensjonene, ble gjeldende mandat for vitenskapsombudet etablert høsten 2018. Ifølge mandatet (punkt 1) er formålet og virkeområdet for ombudet følgende:

Formålet med vitenskapsombudet er å gi veiledning og råd til vitenskapelige ansatte som befinner seg i forskningsetisk problematisk situasjon. Vitenskapsombudet skal være en uavhengig instans og er ikke en del av ledelseslinjen ved UiO. Vitenskapsombudet skal ikke ha bindinger til enhetens ledere som svekker dens uavhengighet.

[...] Vitenskapsombudets hovedoppgave er å være rådgiver for vitenskapelig ansatte som har behov for å drøfte konkrete forskningsetiske problemstillinger, eksempelvis i saker knyttet til sampublisering og medforfatterskap. For å få løst saker så tidlig som mulig og så fremt alle parter er enige, kan vitenskapsombudet opptre som en uformell megler mellom vitenskapelig ansatte som er uenige i en sak innenfor vitenskapsombudets virkeområde. [...]

Erfaringer fra vitenskapsombudet

Med bakgrunn i intensjonene og mandatet for vitenskapsombudsordningen beskrevet over, vil vi nå gjennomgå erfaringene vitenskapsombud Knut Ruyter har gjort seg opp gjennom utøvelsen av sitt verv i perioden 2019-2024. Dette er basert på vitenskapsombudets årsrapporter for 2019-2023 og samtalen Forskningsetisk utvalg hadde med Knut Ruyter 21. mars 2024.

Henvendelsene til vitenskapsombudet

Årsrapportene dokumenterer en stor pågang av henvendelser til Vitenskapsombudet, som illustrert i Figur 1 nedenfor. I alle de hele årene ombudet har virket har ombudet mottatt og behandlet pluss/minus 100 henvendelser. Henvendelsene har i løpet av perioden 2019-2023 involvert alle fakulteter ved UiO. Færrest henvendelser har kommet fra Det odontologiske fakultet (OD) og Det juridiske fakultet (JUS). De andre fakultetene har vært mer jevnlig representert, og fordelingen mellom disse har variert noe fra år til år. I 2023 hadde Det medisinske fakultet (MED) og Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet (MN) flest henvendelser med henholdsvis 33 og 25, fulgt av Det humanistiske fakultet (HF) med 12, Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV) med 9, Det utdanningsvitenskapelige fakultet (UV) med 5 og Det teologiske fakultet (TF) med 1 henvendelse. I

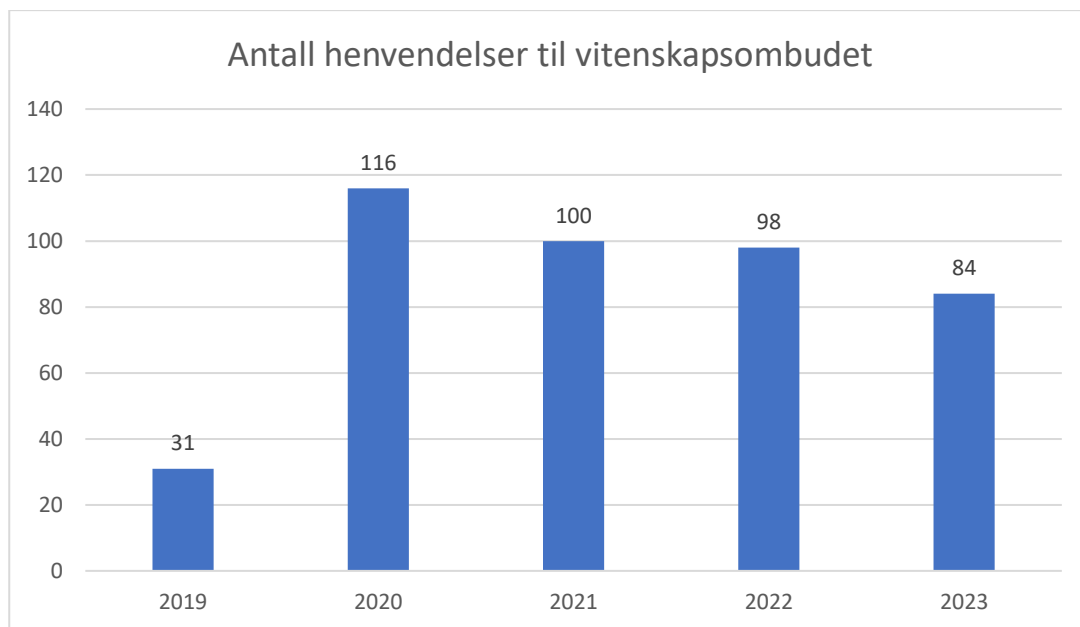
---

endre vitenskapsombudenes mandat» (s. 2-3): <https://www.uio.no/om/organisasjon/styret/moter/2018/06-19/v-sak-9-organisering-av-forskningsetisk-arbeid-ved-uio---forslag-om-a-endre-vitenskapsombudenes-mandat.pdf>

² V-sak 9, sak til møte i Universitetsstyret 19. juni 2018 (s. 1-2):

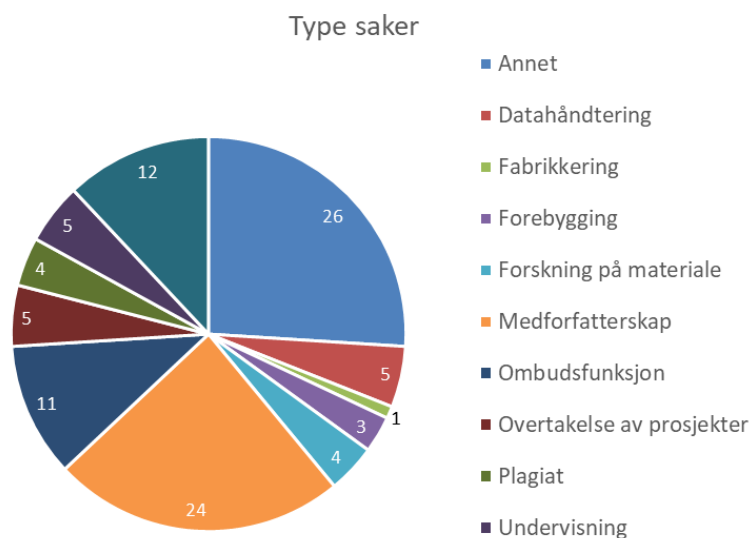
<https://www.uio.no/om/organisasjon/styret/moter/2018/06-19/v-sak-9-organisering-av-forskningsetisk-arbeid-ved-uio---forslag-om-a-endre-vitenskapsombudenes-mandat.pdf>

2022 hadde HF flest henvendelser med 30, fulgt av MED (25), MN (14) og SV (10). Hva gjelder hvem som kontakter ombudet så er majoriteten vitenskapelige ansatte (45 i 2023) eller PhD-stipendiater/postdoktor (21 i 2023). Imidlertid kommer det også en del henvendelser fra ledelse på ulike nivåer og forskningsadministrasjon. Her var det 22 henvendelser fra førstnevnte og 14 fra sistnevnte i 2022, mens det samlet på disse var 11 henvendelser i 2023.

Figur 1: Oversikt over antall henvendelser til vitenskapsombudet 2019-2023. Kilde: Vitenskapsombudets årsrapporter

Årsrapportene viser også fordelingen av seg på ulike typer henvendelser. Figur 2 nedenfor er hentet fra Vitenskapsombudets årsrapport for 2021 og illustrerer de vanligste av kategoriene av henvendelser som ombudet får. I tillegg til disse kan det nevnes at ombudet i 2022 og 2023 også hadde henvendelser om kunstig intelligens (KI) og vitenskapelige bedømmelser i forbindelse med stillingsutlysninger eller av prosjekter – og mistanke om urettferdig praksis av disse. I «annet»-kategorien inngår blant annet opplevd trakassering, maktmisbruk og dårlig forskningskultur.

Figur 2: Oversikt over typer saker som kom til vitenskapsombudet i 2021. Kilde: Årsrapport Vitenskapsombudet, 2021

Basert på omfanget av henvendelser mener vitenskapsombudet basert på snart 5 års erfaring at det er stort behov for en slik ombudsordning og at behovet er større enn det han har rukket å dekke. Dette understreket Knut Ruyter i samtalen med Forskningsetisk utvalg.

Hva mener ombudet har fungert?

I samtalen mellom Forskningsetisk utvalg og vitenskapsombudet, erfarte sittende ombud Knut Ruyter at en viktig funksjon ombudet har er å sikre forskere en stemme i problemstillinger knyttet til forskningsetikk og forskningsintegritet. Spesielt for PhD-stipendiater og postdoktorer, som f.eks. står i forfatterskapsuenigheter med veiledere og andre erfarne forskere, er det viktig at de opplever å ha en instans å gå til hvor deres standpunkter blir hørt. Kostnadene med å ta slike uenigheter alene direkte med motparten og/eller til forskningsledelse kan oppleves som store, med tanke på bl.a. fremtidig karriere og muligheter for å delta på kommende publikasjoner, prosjektsøknader om midler og prosjekter. At et uavhengig ombud med forskningsetisk kompetanse bidrar inn med råd og veiledning i slike saker kan redusere disse kostnadene for yngre forskere. Dette betyr ikke at ombudet automatisk vil være enig med parten som oppsøker vitenskapsombudet, men det at man får mulighet til å få hørt sin sak er uansett viktig.

En annen viktig funksjon sittende vitenskapsombud trekker frem er å kunne tilby rådgiving til ledere og mellomledere på ulike nivåer om saker og uenigheter rundt etikk og forskningsintegritet. Ombudet mener mange ledere opplever slike saker som tunge og vanskelige å løse. Å ha en uavhengig sparringspartner med etisk kompetanse har derfor blitt opplevd som nyttig og viktig fra ledere som står i slike problemstillinger. Vitenskapsombud Knut Ruyter trekker frem denne funksjonen som vel så viktig som rollen som megler direkte i konflikter. Dette fordi at det kan bidra til å trygge ledere og øke deres kompetanse på område. Slik kan det bidra til positive ringvirkninger og styrke forskningskulturen på systemnivå – hos fakulteter, institutter og forskningsgrupper.

Et annet aspekt vitenskapsombudet trekker frem er viktigheten av å ha et ombud i en større stilling som er fysisk tilstedeværende i arbeidshverdagen. Dette for å kunne være tett på og være tilgjengelig forskere og ledelse som trenger støtte fra dag til dag. Knut Ruyter sitter i et nettverk med kolleger med liknende ombudsverv hos andre forskningsinstitusjoner i Norge. De andre ombudene har i stor grad mindre stillinger og er lite fysisk tilstede på institusjonene de representerer. Dette begrenser mulighetene til å involvere seg i mange saker og gå dypere inn i materien, og det begrenser muligheten til rask tilgang til veiledning til de som henvender seg.

Hvilke utfordringer har ombudet hatt?

En funksjon universitetsledelsen og styret la sterk vekt på da gjeldende mandat for vitenskapsombudet ble vedtatt i 2018 er rollen til vitenskapsombudet som megler. Ideen er at ombudet skal kunne opptre som megler i forskningsetiske konflikter og uenigheter, og bidra til å kunne løse disse på lavest mulig nivå, før de f.eks havner som en klagesak til Forskningsetisk utvalg. Denne meglerrollen har vært utfordrende ifølge sittende ombud. Dette henger sammen med at forutsetningen for en vellykket megling er at partene er villige til å inngå kompromisser. I sakene ombudet har meglet i har han ofte opplevd «steile fronter» som i liten grad er villig til å komme

motparten i møte. Selv om ombudet ser at muligheten for å megle er en viktig funksjon å kunne innta i visse tilfeller for et vitenskapsombud, opplever han at han har hatt større innvirkning i andre virkeområder han har hatt som ombud. Dette inkluderer de positive erfaringene nevnt overfor, som å gi enkeltforskere en stemme og veilede ledere i avgjørelser om etikk og forskningsintegritet. Slik veiledning og rådgiving kan over tid ha større innvirkning på systemnivå og bidra til kulturbygging i fagmiljøene, og slik sett ha større effekt enn å kunne løse enkeltkonflikter der det ofte allerede har skåret seg.

Et viktig behov sittende vitenskapsombud fremhever er å ha et kollegium å støtte seg på i arbeidshverdagen. Ombudsvervet omfatter komplekse og til dels vanskelige saker på mange ulike felt, hvor det er behov for gode sparringspartnere med ulik kompetanse. Om de ikke kan involveres direkte i sakene, som gjerne ikke lar seg gjøre på grunn av taushetsplikten, så er det et behov for å kunne diskutere problemstillingene som dukker opp for å kunne gi reflekterte råd og løsningsforslag. Det er også viktig for å ombudets faglige utvikling og trivsel i arbeidshverdagen. Dette behovet opplever ombud Knut Ruyter at bare delvis er dekt. Han opplever det som positivt å sitte i samme etasje som studentombudet, som har mange av de samme problemstillingene i sitt verv. Samtidig savner han en større faggruppe som han kan lene seg mer på i arbeidshverdagen.

Av andre utfordringer som vitenskapsombudet peker på, nevnes blant det å kunne nå de mer erfarne forskerne og spesielt veiledere. Knut Ruyter har vært opptatt av å nå disse, som viktige premissettere for forskningskulturen og fagmiljøet. Han opplever imidlertid at dette har vært vanskelig og at denne gruppen ofte ikke er så interessert i å involvere seg med ombudet eller benytte seg av dette tilbudet i sin arbeidshverdag. Videre pekes det på utfordringene ved å ikke kunne ha innflytelse på beslutningene som skal tas, og at dette begrenser muligheten til ombudet til å medvirke til gode løsninger. Dette er en problemstilling som Knut Ruyter ikke tror det er mulig å løse, siden dette er en innbygd del av å ha et uavhengig ombud, men det kan være verdt å merke seg. Til slutt kunne sittende ombud ønsket seg mer tid til å involvere seg tettere i aktiviteter på fakultetene, som undervisning, kursvirksomhet og faglige seminarer. Dette får ombudet en del henvendelser om, men han har i stor grad måttet prioritere sin kjernevirksomhet på grunn av det store antallet henvendelser.

Behovet for og gevinster av et vitenskapsombud

I denne delen følger Forskningsetisk utvalgs vurderinger av behovene som finnes for et ombud, og gevinster som vitenskapsombudsordningen har gitt og kan gi fremover.

Hva har behovene/gevinstene vært under sittende ombud?

Årsrapportene dokumenterer at vitenskapsombudet har hatt stor pågang i perioden 2019-2023. Dette understreker et tydelig behov for ombudets tjenester. Det samme gjør spredningen i typer saker som ombudet har behandlet, som viser spennet av problemstillinger som krever forskningsetiske hensyn. Det har vært viktig å etablere en uavhengig representant for forskere ved UiO hvor det er lav terskel for å få råd og veiledning om forskningsetiske problemstillinger. Videre har det vært avgjørende at

vitenskapsombudet har vært til stede fysisk på campus i en større stilling som er tett på forskerne i deres arbeidshverdag.

En spesielt viktig gruppe å gi et slikt tilbud har vært stipendiater og yngre forskere. Denne gruppen har ofte høy terskel for å ta opp etiske dilemmaer og bekymringer direkte med sin veileder eller i lederlinjen, som følge av blant annet frykt for konsekvenser for videre karriere. Ombudet her bistå med å understreke deres rettigheter og hva som er god forskningspraksis, som de så kan bruke i videre oppfølging med involverte parter. Dette kan være et viktig tiltak for å demme opp om noe av maktubalansen mellom stipendiat og veileder, og for å gi forventningsavklaringer om hva man kan kreve og ikke.

Forskningsetisk utvalg merker seg videre at vitenskapsombudet vektlegger dialogen med mellomledelse ved fakultetene og stiller seg bak dette. Spørsmål og uenigheter om etikk og forskningsintegritet blant forskerkolleger oppleves ofte som vanskelige å løse for ledelse. Vitenskapsombudet kan her bidra som sparringspartner og veileder for å gi ledere trygghet og verktøy for å ta beslutninger i slike saker. Det kan også være med å øke kompetansen og bevisstheten rundt etiske problemstillinger i lederlinjen, som igjen kan ha en positiv systemeffekt på forskningskulturen.

Vitenskapsombudet har utfyllt arbeidet til Forskningsetisk utvalg på en god måte. Mens utvalget behandler klagesaker ved mistanke om alvorlige brudd på forskningsetiske normer, kan ombudet bidra til å løse forskningsetiske problemstillinger og uenigheter på lavest mulig nivå, samt tilby råd og veiledning som kan underbygge god forskningsetisk praksis. Tilstedeværelsen av ombudet har også gitt Forskningsetisk utvalg muligheten til å henvise saker som faller utenfor utvalgets mandat videre. Det har vært en økning i slike henvendelser de siste årene, blant annet forespørsler om etisk rådgiving i forskningsprosjekter. Dette har vært en viktig gevinst, det samme har ombudets mulighet til å henvise alvorlige saker til Forskningsetisk utvalg.

Hvilke behov og gevinster har ikke ombudet klart å dekke?

Som sittende ombud Knut Ruyter påpekte i samtalen med Forskningsetisk utvalg, har rollen som megler i forskningsetiske konflikter vært en utfordring. Han har oppfattet flere av konfliktene som fastlåste i stadiet han har blitt koblet på og at partene har manglet vilje til å kunne inngå kompromiss. Forskningsetisk utvalg anerkjenner disse utfordringene og mener mange av de andre rådgivningsoppgavene kan ha vel så stor effekt, for å forebygge konflikter og bygge kultur for forskningsintegritet i fagmiljøene. Likevel mener utvalget det er viktig at man har meglerrollen som del av vitenskapsombudets «arsenal» for de tilfellene med potensiale for å finne en løsning. Så kan det eventuelt jobbes med å definere i hva slags tilfeller en slik meglerrolle er hensiktsmessig.

Knut Ruyter har videre påpekt at han gjerne skulle hatt mer tid i embetet sitt. Dette er både for å kunne involvere seg i flere saker og å gå dypere inn i hver sak, samt å kunne involvere seg i undervisning og faglige aktiviteter på fakultetene. Forskningsetisk utvalg støtter denne ambisjonen, og mener det må vurderes en full stilling for vitenskapsombudet.

Hva blir behov og potensielle gevinster fremover?

Forskningsetisk utvalg forventer et økende behov fremover for å jobbe aktivt med forskningsetikk og -integritet på alle nivåer av organisasjonen ved UiO. Dette er på bakgrunn av utfordringsbildet forskningsinstitusjoner står overfor. Det er et økende publiseringspress og konkurranse om vitenskapelige stillinger og eksterne forskningsmidler. Det er også en trend med tverrfaglige prosjekter og samarbeid på tvers av fagtradisjoner, institusjoner og land, og med andre sektorer som næringsliv og offentlig sektor. Dette øker kompleksiteten som forskningsprosjektene rommer og at ulike etiske tradisjoner møtes hyppigere. I tillegg stiller den teknologiske utviklingen og fremveksten av kunstig intelligens nye krav til de etiske vurderingene til forskerne. Alle disse aspektene gjør at rådgiving og hjelp til refleksjon rundt forskningsetiske spørsmål vil være minst like aktuelle fremover. Et vitenskapsombud vil derfor være et svært viktig tilbud for UiOs forskere i årene som kommer.

I lys av sakene Forskningsetisk utvalg har behandlet de siste årene, ser også utvalget behov for å fortsette arbeidet med kulturbygging og å fremme at forskningsetikk er en integrert del av forskerhverdagen ved UiO. Her er vitenskapsombudet et sentralt verktøy for å legge premissene for å forskningsetiske problemstillinger kan løses på lavest mulig nivå. En styrket ombudsordning kan være med å forebygge at konflikter og uheldig praksis går så langt at det er nødvendig å melde dem inn som uredelighetssak til utvalget – og på sikt potensielt redusere tilfanget av slike saker.

Forskningsetisk utvalgs anbefalinger om videreføring av vitenskapsombudsordningen

På bakgrunn av materialet som er gjennomgått i evalueringen, er Forskningsetisk utvalg enstemmige på at ordningen med vitenskapsombud må videreføres. Utvalget anbefaler at stillingen økes fra 80 % til 100%-stilling. Videre mener utvalget gjeldene mandat kan videreføres uten de store endringene, men at man tar hensyn til behovene og gevinstene som fremheves i delen ovenfor.

Videre har utvalgene følgende anbefalinger til utlysningen av nytt vitenskapsombud:

- Det bør åpnes for å både kunne ansette en 100%-stilling og to 50%-prosentstillinger, avhengig av kvalifikasjoner og egnethet hos søkerne. Fordelen med en stilling er at man får en kontinuitet i arbeidet og en person som dedikerer all sin tid til ombudsvirket. Samtidig krever det at denne personen har bred innsikt på tvers av ulike fagfelt og kan sette seg inn i problemstillinger både i humanistiske/samfunnsvitenskapelige og naturvitenskapelige/medisinske fag. Fordelen med to stillinger er at man får et større faglig fellesskap og mulighet for sparring i vanskelige saker. På den annen side er man avhengige at de to ombudene jobber godt sammen og at man finner en god måte å fordele henvendelsene som kommer inn på.
- Ombudsvervet krever en solid faglig tyngde og bred og sterk innsikt forskningsetikk og -integritet. Tverrfaglighet og erfaring med ulike fagfelt i løpet av forskerkarrieren er en fordel.
- Det er ønskelig med en kandidat som er aktiv forsker, og det bør være en kandidat med lang erfaring. Vedkommende bør enten være ansatt eller ha vært ansatt hos UiO, eller ha

inngående kjennskap til institusjonen gjennom tett samarbeid med UiO-miljøer. Det kan vurderes å ansette en aktiv forsker som vil gå av med pensjon i løpet av perioden dersom dette er hensiktsmessig.

- Egnethet og personlige egenskaper blir viktig. Det bør være en person med gode mellommenneskelige egenskaper, samtidig som det er viktig å ha en naturlig autoritet. Man bør lyse ut stillingen på en måte som gjør at man kan ansette den beste kandidaten/kandidatene.

Vedlegg

- Gjeldende mandat for vitenskapsombudet:
<https://www.uio.no/om/organisasjon/vitenskapsombud/mandat/v-sak-4-organisering-av-forskningsetisk-arbeid-ved-uio---forslag-om-a-endre-vitenskapsombudenes-mandat.pdf>
- Saker til universitetsstyret ved UiO vedrørende ombudsvervet:
  - V-sak 5, møte 3/2016: <https://www.uio.no/om/organisasjon/styret/moter/2016/3/v-sak-5-vitenskapsombud.pdf>
  - V-sak 9, møte 4/2016 <https://www-int.uio.no/for-ansatte/nettverk-moter/fellesadm/forskningsetisk-utvalg/moter/2024/saksdokumenter-mote-2024-02-29/vedlegg-5b-styresak-opprettelse-av-vit.ombud-mote-4-2016.pdf>
  - V-sak 9, møte 5/2018: https://www-int.uio.no/for-ansatte/nettverk-moter/fellesadm/forskningsetisk-utvalg/moter/2024/saksdokumenter-mote-2024-02-29/vedlegg-5c-forslag-til-endring-av-vit.ombud-mandat_mote-5-2018.pdf
- Årsrapporter fra vitenskapsombudet
  - Årsrapporter for 2019-2022 er tilgjengelig her: <https://www.uio.no/om/organisasjon/vitenskapsombud/arsrapport/>
  - Årsrapport for 2023 vil legges frem på styremøtet 18. juni. Forskningsetisk utvalg har blitt forelagt denne for bruk i evalueringsarbeidet.

MANDAT FOR VITENSKAPSOMBUD - UNIVERSITETET I OSLO

1. FORMÅL

Formålet med vitenskapsombudet er å gi veiledning og råd til ansatte ved UiO om forskningsetiske spørsmål.

Vitenskapsombudet skal fungere som et lavterskeltilbud for forskere som har behov for en uforpliktende og uformell samtale i spørsmål om forskningsetikk og -integritet.

Vitenskapsombudet skal også, innen rammene av mandatet og stillingsbrøk, kunne fungere som en ressursperson i forebygging av uredelighet i forskning ved UiO.

2. Virkeområde

Vitenskapsombudet er et tilbud for vitenskapelige ansatte og øvrige ansatte som arbeider med forskningsrelaterte problemstillinger. Ombudet skal bidra til at saker kan løses så tidlig som mulig og på lavest mulig nivå i organisasjonen der den har sin tilhørighet. Ansvar for generell rådgivning og oppfølging i forskningsetiske spørsmål og saker påhviler arbeidsgiver. Studenter ivaretas av studentombudet.

Vitenskapsombudet er avgrenset til å gi råd og veiledning i forskningsetiske saker i henhold til forskningsetikkloven, og

- skal være en uavhengig instans og ikke en del av ledelseslinjen ved UiO.
- kan ikke ha bindinger til institusjonens ledelse i form av å være medlem i utvalg og råd, når dette er egnet til å svekke ombudets uavhengighet.
- har ingen formell beslutningsmyndighet og kan ikke avgjøre om den ansatte skal bringe saken videre, men kan gi råd om videre saksbehandling og til hvilken instans.
- skal ikke være partsrepresentant i forskningsetiske saker
- skal ikke være klage- eller ankeinstans for saker som i henhold til mandatet for *Forskningsetisk utvalg* er behandlet i utvalget, andre instanser eller enheter ved UiO.

3. NÆRMERE OM VITENSKAPSOMBUDETS OPPGAVER

Vitenskapsombudets hovedoppgave er å fungere som veileder i spørsmål som berører forskningsetikk og -integritet.

Ombudet skal vurdere sin habilitet i alle enkeltsaker. Det er ombudet som avgjør om en sak skal behandles. Dersom ombudet velger å ikke gi bistand i en sak, må det avgis en skriftlig begrunnelse til den som har oppsøkt ombudet. Avgjørelsen er endelig og kan ikke påklages.

I tilfeller hvor ombudet blir kjent med alvorlige saker innenfor forskningsetikkens område kan ombudet ved samtykke fra sakens part(er) orientere lokal ledelse om saken.

Følgende oppgaver er tillagt ombudsrollen:

- Gi råd og veilede i forskningsetiske spørsmål.
- Hjelp med å identifisere forskningsetiske spørsmål og diskutere disse.
- Bistå som ressursperson som ledd i institusjonenes forebyggende tiltak, herunder kurs og opplæring.

- Bistå med å løse konkrete saker så tidlig som mulig og på lavest mulig nivå i institusjonen, herunder fungere som konfliktløser/megler.

Meglerrollen innebærer og forutsetter følgende:

- Ombudet inviterer de involverte partene og legger til rette for en samtale, der formålet er å diskutere en mulig felles løsning.
- En megling forutsetter at begge/alle parter er villige til å diskutere forskjellige løsninger, også de løsningene som fraviker noe fra deres eget, opprinnelige standpunkt.
- Ombudet er en uavhengig tilrettelegger for samtalen, og representerer ingen av partene, heller ikke parten som brakte saken til ombudet.
- Ombudet kan komme med løsningsforslag, men kan ikke fatte en beslutning om løsning.

4. VITENSKAPSOMBUDETS KOMPETANSE

Vitenskapsombudet skal representere god og solid kompetanse innenfor forskningsetikk og -integritet. Vedkommende skal ha god kjennskap om bredden av relevante fagområder og må kunne sette seg inn de enkelte fagområdene til alle UiOs fakulteter.

Ombudet skal ha kjennskap til UiOs beslutnings- og organisasjonsstruktur. Vedkommende må ha god kunnskap om forskningsetiske normer og retningslinjer, samt lover og regler som regulerer forskningen. Det forutsettes også at ombudet gjør seg kjent med institusjonenes kvalitetssystemer, instruksjoner og retningslinjer som gjelder for forskning og håndtering av saker om uredelighet.

5. ORGANISERING AV OG TILKNYTNING FOR VITENSKAPSOMBUD

Dette mandatet gjelder for stillingen som vitenskapsombud ved UiO. Oslo universitetssykehus og Akershus universitetssykehus og Institutt for klinisk medisin ved Det medisinske fakultet, UiO, har et felles ombud med eget mandat.

Den som skal fungere i rollen som vitenskapsombud må som hovedregel være fast ansatt ved UiO. Godt kvalifiserte eksterne søkere som er tidligere ansatt ved UiO, eller har bred kjennskap til UiO gjennom tett samarbeid med institusjonen, kan også vurderes til stillingen. Ombudet rekrutteres ved ekstern kunngjøring hvor Forskningsetisk utvalg fungerer som søkerkomite og avgir rådgivende innstilling til sentralt tilsettingsutvalg.

Vitenskapsombudet tilsettes for 3 år av gangen. Vedkommende kan frikjøpes for å være vitenskapsombud og fungeringsprosenten for ombudet kan utgjøre opptil 100 %. Det er kun Universitetsstyret som kan endre mandatet.

6. TAUSHETSPLIKT

Vitenskapsombudet har taushetsplikt i henhold til forvaltningslovens § 13. Ombudet skal behandle henvendelser og saker i fortrolighet.

7. ÅRSRAPPORT

Vitenskapsombudet skal avgi anonymisert årsrapport til Universitetsstyret med kopi til fakultetsstyret.